

Forekomst af Sort Glente *Milvus migrans* i Danmark, især i årene 1970-74

LASSE BRAAE

(With an English summary: The occurrence of Black Kites *Milvus migrans* in Denmark, 1970-74)

Meddelelse nr. 3 fra Feltornithologens rapportgrupper*

INDLEDNING

I årene 1962-69 godkendte Sjældenhedsudvalget i alt 15 forekomster af Sort Glente i Danmark (Dyck et al. 1970). I 1970 udgik arten fra udvalgets liste, og indsamling af iagttagelser blev herefter varetaget af Feltornithologens rapportgrupper. I det følgende redegøres for resultatet af denne indsamling, suppleret med enkelte oplysninger indkommet som svar på et opråb i Medd. fra Dansk orn. Foren. Den Sorte Glentes forekomst belyses både tidsmæssigt og geografisk, hvorunder der foretages sammenligninger med tidligere forekomster (se Hansen 1966).

MATERIALE OG METODIK

I de senere år er antallet iagttagelser af Sort Glente steget meget kraftigt. Dette bevirker bl.a. at bearbejdningen af de indkomne oplysninger vanskeliggøres. Alt efter hvordan man behandler materialet, fås forskellige tal for den Sorte Glentes forekomst i Danmark i de enkelte år. Især virker følgende forhold slørende: 1) Fugle iagttaget på samme lokalitet i kortere eller længere perioder. 2) Iagttagelser hvor der er set mere end én fugl. 3) Samme eksemplar(er) iagttaget på flere forskellige lokaliteter.

På grund af disse forhold har jeg valgt den i tabel 1 viste opstillingsform. Kolonne I, totalobservationer, er fremkommet ved simpel addition af samtlige iagttagelser. (Det er denne form for sammentælling, der sædvanligvis

anvendes ved bearbejdning af forekomster af almindeligere arter. For yderligere diskussion desangående, se Preuss (1968)). Da antallet enkeltiagttagelser af de stationære fugle fra før 1965, dvs. f.eks. yngleparret fra 1878 (Lehn Schiøler 1931), ikke kendes, er der i rubrikken -64 sat et »?«. Hvis tallene i kolonne I korrigeres for fugle set gennem kortere eller længere perioder (se appendix, kategori II), ved at observationer ud over første observationsdag fraregnes, fås antallet »eksemplarer« (kolonne II). Kolonne III, antallet rekorder (ved en rekord forstås her en iagttagelse omfattende én til flere fugle), fremkommer ved elimination af det antal fugle, der er iagttaget ud over en enkelt pr. observation (appendix, kategori III). Den sidste fejlkilde, samme fugl(e) set på flere forskellige lokaliteter, er kun påvist med sikkerhed to gange (appendix, kategori IV). Det er dog rimeligt at antage, at f.eks. nogle af de fugle, der er blevet iagttaget

Tabel 1. Oversigt over forekomsterne de enkelte år. Kolonnerne angiver: I) Totalobservationer, II) antal eksemplarer, III) rekorder, IV) sikre gengangere. Se ivojrigt teksten.

Total number of occurrences in various years. Columns indicate: I) total number of observations (simple additions of all sightings), II) number of individuals (column I corrected for birds seen more than once), III) number of records (column II corrected for observations including more than one bird), IV) same individual seen at more than one locality. Also see Appendix.

År/year	I	II	III	IV
-64	?	42	39	1
65-69	16	16	16	
1970	32	23	16	
1971	20	14	10	
1972	28	25	23	
1973	48	33	24	
1974	23	21	19	1-(2)

*Meddelelse nr. 1: Lasse Braae: Invasion af Gråsisken. DOFT 69, 41-53, 1975.

Meddelelse nr. 2: Anders Pape Møller: Turtelduens forekomst i Danmark. DOFT 70, 99-102, 1976.

i Sønderjylland, godt kan være de samme, der senere dukker op ved Skagen. I det følgende er disse betegnet »skjulte gengangere«, og det er af denne årsag, at eksemplarer oven for er sat i anførselstegn. Tidligere ikke publicerede iagttagelser fremgår af appendix (kategori I). For øvrige iagttagelser henvises til lokalredaktørgruppens rapporter.

Ligestyldigt hvilken talrække (kolonne) i tabel 1 man vælger at betragte, ses det tydeligt, at den Sorte Glente nu iagttages meget hyppigere end for 5-10 år siden. Dette skyldes rimeligvis den stadig stigende feltornithologiske aktivitet. Mest iøjnefaldende er imidlertid springet mellem 1969 og 1970. Denne stigning må dog, som tidligere påpeget (Braae 1973), anses for fiktiv, og kan helt og holdent tilskrives Sjældenhedsudvalgets dæmpende effekt. Herved forstås, dels antallet af forkastede iagttagelser, dels iagttagelser fra årene 1962-69, der aldrig er blevet forelagt Sjældenhedsudvalget. Hvor stor denne dæmpende effekt har været, er det umuligt at sige noget om, da Sjældenhedsudvalget aldrig har offentliggjort antallet af forkastede forekomster, ligesom det naturligvis er umuligt at vide, hvor mange iagttagelser der ikke er blevet forelagt udvalget. At sådanne iagttagelser eksisterer, er der dog næppe tvivl om.

TIDSMÆSSIG FORDELING AF IAGTTAGELSERNE

Den tidsmæssige fordeling af materialet fremgår af tabel 2. Ved denne sammenstilling har jeg fundet det mest rimeligt at anvende antal eksemplarer (kolonne II i tabel 1), dog korrigeret for gengangere (tabel 1, kolonne IV). Vedrørende denne korrektion for gengangere kan berettigelsen heraf diskuteres, da det ikke

er muligt at korrigere for de før omtalte »skjulte gengangere«.

Den allerede af Hansen (*op.cit.*) påviste op-hobning i maj kan kun yderligere bekræftes af det nærværende materiale. Således udgør maj-andelen i procent af årstotalerne følgende: 1969 41 pct., 1970 35 pct., 1971 29 pct., 1972 48 pct., 1973 64 pct. og 1974 74 pct. Om eventuelle årsager til den noget afvigende tendens for 1971 og til dels 1970 se senere.

Vedrørende andelen efterårs-iagttagelser (august-november) stemmer 1970-74 materialet dårligt overens med det ældre materiale. Af de 54 daterede eksemplarer t.o.m. 1969 (desuden 3 udaterede fugle fra denne periode) var de 13 eller 24,0 pct. fra efteråret, medens de tilsvarende tal for 1970-74 er 9 af 114 eller 7,9 pct. En rimelig forklaring til denne forskel er, at aktiviteten ved forårslokaliteterne Skagen og Rørvig (se fig. 1) først for alvor er blomstret op i løbet af 70'erne.

Selv om materialet er for spinkelt til en nøjere tidsmæssig opdeling, synes der dog at være en tendens til totopet fordeling af forårstrækket. Den første top ligger primo-medio april og den anden medio-ultimo maj. Denne tendens ses tydeligst, hvis man betragter de enkelte år. Således faldt 4 af de 5 april-iagttagelser i 1971 mellem 9/4 og 15/4, medens samtlige maj-iagttagelser lå efter 8/5. I 1972 var samtlige 7 april-iagttagelser fra perioden 9-17/4, herefter ingen observationer før 1/5. For de øvrige tre år er antallet april-iagttagelser for få til at slutte noget ud fra (tabel 2).

En sandsynlig forklaring på denne tilsyneladende totopede fordeling er, at det i april (marts) er russiske og/eller finske, evt. svenske (Ulfstrand & Høgstedt 1976) ynglefugle, der på deres træk til ynglepladserne

Tabel 2. Den tidsmæssige fordeling pr. måned i de enkelte år. Øverste linie (-69) delvis efter Dyck *et al.* (1970).

Occurrence of Black Kites according to month. Figures from Table 1, column II (number of individuals) are used, corrected, however, for individuals seen at several localities (see Appendix, category IV). In the top line (-69) three undated birds have been omitted.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Total
-69			3	8	22	8		4	6	1	2		54
1970			2	1	8	9	1			2			23
1971				5	4	5							14
1972				7	12	1	1	1	2	1			25
1973				4	21	5		2		1			33
1974			1	1	14	2	1						19
Total	0	0	6	26	81	30	3	7	8	5	2	0	168

passerer Danmark i ringe antal. Herfor taler også den geografiske fordeling af iagttagelserne (se senere). Tidsmæssigt harmonerer ovenstående teori udmærket med ankomst til de finske ynglepladser sidst i april (Hortling 1929) og samme tidspunkt for eventuelle svenske ynglefugle (Sveriges Ornitologiska Förening 1970). Yderligere underbygning fås ved at betragte forholdene i Syd- og Mellem-europa. Herfra angiver Glutz *et al.* (1971) følgende træktider: Ved Gibraltar starter trækket i februar og kulminerer i marts med enkelte efternølere i maj. I Schweiz er ankomsten faldet regelmæssigt i primo marts i de sidste tyve år. I Vesttyskland ses de første Sorte Glenter i løbet af marts og i Østtyskland og Polen falder ankomsten i første halvdel af april og gennemtrækket varer ved til primo eller medio maj.

Det er dog næppe noget større antal Sorte Glenter, man kan forvente i Danmark i april, idet den finske ynglebestand er angivet til 50 par (Merikallio 1958). De allerseneste bestandsvurderinger fra den nordvestligste del af udbredelsesområdet bekræfter dette yderligere, således Finland: få par og Estland: 20 par. Dette endskønt den Sorte Glente er den eneste europæiske rovfugleart, der er gået frem i visse regioner i de seneste årtier (Bijleveld 1974).

Den anden trækbølge, i maj, udgøres rimeligvis af yngre ikke-ynglende fugle på strejf/forlænget træk. Disse yngre fugle trækker oftest mindre retningsbestemt (målbevidst) end ynglefuglene og skulle som en følge heraf være meget påvirkelige af ledelinieeffekter m.m. Herved skulle chancen for registrering i Danmark øges. Her skal det også siges, at hovedparten af de »skjulte gengangere« er at finde blandt disse maj-fugle.

Vedrørende tidligste og seneste iagttagelse i perioden 1970-74; 20/3-74 1 Utterslev Mose, København og 21/10 1 Stignæs, Sjælland, falder disse inden for de tidligere yderdatoer, henholdsvis 6/3-1895 og 29/11 1938 (Hansen *op. cit.*).

GEOGRAFISK FORDELING

Med hensyn til den geografiske fordeling af iagttagelserne fandt Hansen (*op. cit.*), at de fleste fund var fra landets sydlige og østlige egne. I kontrast hertil synes iagttagelserne nu mere jævnt fordelt over hele landet (fig. 1). Medens Fyn og Lolland-Falster i materialet

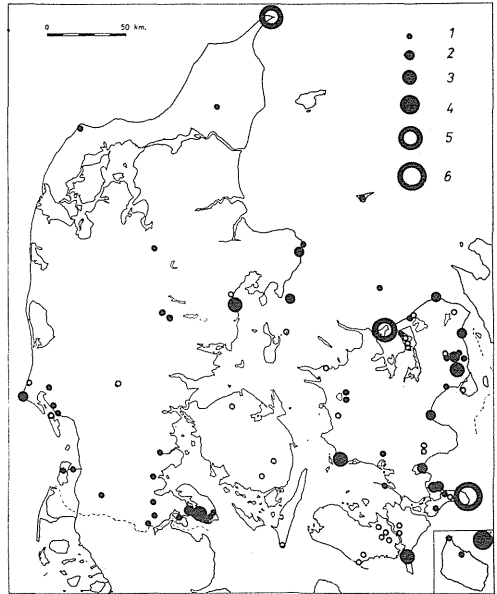

Fig. 1. Iagttagelsessteder for Sort Glente i Danmark. Prikstørrelser refererer til antal år med iagttagelser uden hensyn til antallet individer i de enkelte år. Åbne små cirkler angiver iagttagelser før 1965.

Localities where Black Kites have been observed. Size of symbols refers to number of years in which Black Kites have been recorded but not considering the number of birds involved. Open small circles refer to observations prior to 1965.

fra før 1965 var blandt de landsdele, der kunne opvise de fleste iagttagelser, er der næsten ingen observationer fra disse landsdele fra perioden 1965-74. Årsagen hertil er den ganske enkle, at for begge områder har, især i den senere del af denne tiårsperiode, indrapporteringsaktiviteten generelt været yderst sparsom.

I de sidste par år har Skagen, Nordjylland, været den lokalitet, der i særklasse har kunnet fremvise de fleste fugle: 1964 1 19/4, 1971 1 22/4, 3 9/5 og 2 2/6, 1972 25/5-6/6 minimum 2, 1973 20/5-4/6 minimum 8 og 1974 7/5-20/5 7. Der er således tale om en klar overvægt af majfugle. Forklaringen på denne ophobning er givetvis den allerede omtalte større ledelinieeffekt på de yngre ikke-ynglende fugle. At ledelinieeffekten er større på de yngre fugle kan begrundes med, at den blandt rovfugle udprægede aversion mod at flyve ud over større vandområder, givetvis må være større hos fugle på strejf eller forlænget træk end hos fugle på målorienteret træk (ynge-

fugle). Med en hovedtræk-/strefretning, der ligger øst for nord om foråret, må en forstærkning af ledelinieeffekten betinge et større antal fugle ved Skagen.

Selvom flere af fuglene ved Skagen er noteret som udtrækkende, synes en sammenligning med forekomsten i Norge (i alt kun 3 iagttagelser (Haftorn 1971)) og den sydvestlige del af Sverige (ikke iagttaget i Halland, Göteborg og omegn, Bohuslän, Dalsland og Värmland (Sveriges Ornitologiska Förening 1970)) at pege på den konklusion, at det alligevel ikke er ret mange af de udtrækkende fugle, der virkelig forlader landet.

Forklaringen på de relativt små majprocenter fra 1970 og 1971 (se tidligere) er også at finde ved forholdene på Skagen, idet kontinuerlige trækobservationer (Skagen Fuglestation) først kom i gang i 1972. Denne forklaring underbygges ligeledes af, at vejret i maj, både i 1970 og 1971, var af en sådan karakter, at man godt kunne have forventet forlænget træk af Sort Glente. I 1970 således varmt vejr fra sydøst, bl.a. med rekordforekomst af Lærkefalk *Falco subbuteo* (Netterstrøm 1971). I 1971 var det varmt vejr næsten hele måneden, med vinde mellem NØ og SØ, med andre ord gode betingelser for forlænget træk fra S og Ø, således mange iagttagelser af bl.a.: Sort Stork *Ciconia nigra*, Engsnarre *Crex crex*, Savisanger *Locustella luscinioides*, Lundsanger *Phylloscopus trochiloides*, Kar mindompap *Carpodacus erythrinus* m.fl. (Hansen 1972).

Alt i alt må den Sorte Glente nu anses for en årlig gæst ved Skagen. Det samme gælder tilsyneladende også for enkelte andre såkaldte »østenvindlokaliteter« (fig. 1). Ved Rørvig, Sjælland, er, i modsætning til forholdene på Skagen, 6 af ialt 8 fugle set i perioden 9-22/4 (t.o.m. 1975), alle i forbindelse med østenvinde, hvilket korresponderer udmærket med vindafdrift af finske og/eller russiske ynglefugle.

Et andet aspekt, der er værd at bemærke, er de mange iagttagelser fra småøer, især Christiansø i Østersøen og Hjelm i Kattegat, begge med flere iagttagelser. Desuden enkelt-iagttagelser fra Anholt, Hesselø og Vejrø, alle i Kattegat. I betragtning af, at rovfugletrækket på alle disse småøer generelt er yderst sparsomt, må de mange iagttagelser af Sort Glente virke overraskende. Dette stemmer også dårligt overens med den før omtalte aversion mod at flyve ud over større vand-

områder. En mulig forklaring på disse mange ø-iagttagelser kan være, at den Sorte Glente i sin fødebiologi er temmelig nært knyttet til vand.

STORE FOREKOMSTER

Af appendix fremgår det, at der ved ret mange lejligheder er set flere Sorte Glenter sammen, som oftest dog kun to. Ved to lejligheder er der imidlertid set utrolig mange samtidigt: 10/6-1970 2 trækkende SØ og 6 trækforsøgende Grenaa, Østjylland, og 18/5-1973 6 til overnatning Jægersborg Dyrehave, København. Jeg har skrevet til begge observatører og opfordret dem til at forelægge Sjældenhedsudvalget deres iagttagelse. De har dog begge erklæret, at de ikke har fundet dette muligt, da de ikke har foretaget nogle specielle notater i forbindelse med iagttagelsen. Jeg finder dog ingen grund til at tvivle på observatørernes bestemmelser. Desuden er det et kendt fænomen, at Sorte Glenter ofte optræder socialt.

SAMMENFATNING OG FREMTID

Den Sorte Glentes forekomst i Danmark kan sammenfattes således: Regelmæssig forårstrækgæst primo april (lejlighedsvis ultimo marts) — medio juni, flest i maj, dels fennoskandinaviske/russiske ynglefugle på gennemtræk (primo-medio april), dels yngre fugle på strejf/forlænget træk (maj-juni). Apriltrækket berører hovedsagelig Østdanmark, medens hovedparten af majiagttagelserne er fra Jylland (især Skagen). Sporadisk, antagelig årlig, sommer- og efterårsgæst. Der eksisterer kun én efterårsiagttagelse vest for Store Bælt: 17/9-1962 1 trækkende Dovns Klit, Langeland.

Da denne fremstilling har vist, hvor vanskeligt det er at konkludere på det foreliggende materiale, vil jeg opfordre alle til også i de kommende år at indsende alle iagttagelser af Sort Glente til Feltornithologens rapportgrupper. Tak.

Erik Sønder takkes for gennemlæsning og kritik af manuskriptet.

ENGLISH SUMMARY

The occurrence of Black Kites *Milvus migrans* in Denmark, 1970-74

From the years 1970-74 there exist 92 records

(Table 1, column III). These records include a total of 116 individuals (Table 1, column II). The total number of observations are 151 (Table 1, column I). In the Appendix are listed 1) not earlier published records, 2) observations of one or more birds seen at the same place for longer periods (i.e. more than one day), 3) observations of more than one bird per day, and 4) observations of the same individual(s) at different places.

The Black Kite now seems to be a regular spring visitor from early April (occasionally from late March) till mid-June, most frequently in May. These spring visitors consist partly of Fennoscandian or Russian breeding birds on migration to their breeding grounds (mostly those in early to mid-April), partly of overshooting immature birds, mainly in May-June. Whilst April observations are chiefly noticed in East Denmark, most of the May observations are from Jutland (particularly The Skaw).

In Fig. 1 it should be noticed that there are relatively many observations from small islands. A totally satisfactory explanation for these occurrences cannot be given.

Also, the records including two or more birds seen together (in Danish »sammen«, see Appendix, category II) should be noted, especially 10 June 1970 8 Grenå (East Jutland) and 18 May 1973 6 Jægersborg (Copenhagen).

In summer and autumn months the Black Kite is seen sporadically only, and hardly every year in East Denmark, and in West Denmark there exists only one record, viz. one on Langeland Island on 17 September 1962.

LITTERATUR

- Bijleveld, M., 1974: Birds of prey in Europa. — Macmillan, London.
- Braae, L., 1973: Glenter. Årsrapporten 72. — Feltornithologen 15, 54.
- Dyck, J., J. R. Jacobsen, E. Kramshøj & J. Rabøl, 1970: Rapport fra Sjældenhedsudvalget med oversigt over godkendte forekomster 1965-69. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 64, 126-151.
- Glutz von Blotzheim, U. N., K. M. Bauer & E. Bezzel, 1971: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 4, Falconiformes, p. 97-136. — Frankfurt a. M.
- Hansen, J. V., 1966: Den Sorte Glentes (*Milvus migrans*) forekomst i Danmark. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 60, 123-127.
- Hansen, P. S., 1972: Årsoversigt 71, vejrforhold. — Feltornithologen 14, 51.
- Havtorn, S., 1971: Norges Fugler. — Oslo.
- Hortling, I., 1929: Ornithologisk Handbok. — Helsingfors.
- Merikallio, E., 1958: Finnish Birds, their distribution and numbers. — Helsingfors.
- Netterstrøm, B., 1971: Årsoversigt 1970, vejrforhold. — Feltornithologen 13, 4-5.
- Preuss, N. O., 1968: Invasion af Silkehaler (*Bombicilla garrulus*) i Danmark 1965-66. — Dansk orn. Foren. Tidsskr. 62, 105-125.
- Salomonsen, F., 1963: Oversigt over Danmarks fugle. — Munksgaard, København.
- Schiøler, E. Lehn, 1931: Danmarks Fugle, bind 3. — København.
- Sveriges Ornitologiska Förening 1970: Förteckning över Sveriges fåglar, 6. upplagen. — Stockholm.
- Ulfstrand, S. & G. Högstedt, 1976: Hur många fåglar häckar i Sverige? — Anser 15, 1-32.
- Manuskriptet modtaget 17. juni 1976.
- Forfatterens adresse:
Bistrupvej 145 A
3460 Birkerød

APPENDIX

- 1878 Maj et redebyggende par, forlod skoven 28/5. Margaards øvre Fredskov, Fyn (II + III). Hansen 1966.
- 1929 5/9 2 Vrøj Saltbækvig, Sjælland (III). Hansen 1966.
- 1955 30/5 1 N Præstø Fed, Sjælland og 1 N Kari-se, Sjælland sidst i maj (IV?). Hansen 1966. Der er muligvis tale om samme individ, det er der dog ikke regnet med i tabel 1. Medio juni 2 N Nykøbing Falster (III). Hansen 1966.
- 1962 19/4 kl. 9.10 1 N Fanøs nordspids, Vestjylland og samme dag kl. 11.30 1 N Henne Strand Vestjylland (IV). Hansen 1966.
- 1964 19/4 1 Skagen, Nordjylland (I). DOFT 71:4, 151.
- 1965 2/5 1 NNV Flyndersø Rørvig, Sjælland (I). Erik Hansen.
- 1969 19/4 1 Ø Flyndersø Rørvig (I). Lasse Braae.
- 1970 19/4-21/4 1 Christiansø, Bornholm (II). 5/5-21/5 1 Blåvand, Vestjylland (II). 9/6 1 trækforsøgende (Tf) og 10/6 2 SØ + 6 Tf (alle 8 set samtidigt) Grenå, Østjylland (I + II + III). Hans Christophersen.
- 1971 10/4 2 T sammen Hammeren, Bornholm (III). 15/4-17/4 1 R Jydelejet, Møn (II). 8/5 1 og 9/5 3 Skagen (II + III). 2/6 2 Skagen (III). 9/5 1 R Jydelejet, 12/5-13/5 1 Liselund og 14/5 1 R Jydelejet + Magleby, Møn (II).
- 1972 9/4 2 T sammen Christiansø (III). 25/5-26/5 og 28/5 1 R Skagen (II). 5/6 1-(2) og 6/6 1 R Skagen (II). 12/9 2 T Stigsnæs, Sjælland (III).
- 1973 6/5 og 8/5 1 R Jydelejet (II). 18/5 6 sammen til overnatning Jægersborg Dyrehave, København (III). Fra Skagen: 19/5 2 T + 1 R, 20/5 1 T + 1 R, 23/5 1 ad R, 24/5 1, 25/5 1 T + 1 R (nye),

25/5-31/5 1 R, 31/5 1 R (ny), 4/6 2-(3) T, 6/6
1 T, 7/6 1 R og 20/6 1 R. I alt drejer det sig
om minimum 8 forskellige eksemplarer ifølge
Skagen Fuglestation (II + III).
18/6 2 Ø Brønderslev, Nordjylland (III).
30/8 2 T Christiansø (III).
10/10 1 T Frederiksdal, København (I). Jens
Lind.

1974 16/5 1 SØ Korshage, Rørvig og samme dag 1
Ø Gilbjerg hoved, Sjælland (IV).
27/5 1 Buserie, 28/5 1 NØ kl. 8.45 Busemar-
ke og 1 Ulvshale, alle Møn (II + IV?).
7/7 1 Trillen og medio juli 1 Sønderborg beg-
ge Sønderjylland (II + IV?).